

Warszawa, dnia 25 października 2016 r.

Poz. 176

Szefostwo Służby Ruchu Lotniczego SZ RP

ZARZĄDZENIE Nr 31/MON
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ
z dnia 24 października 2016 r.

**w sprawie organizacji i szczegółowych zasad funkcjonowania
wojskowych lotniskowych organów służby ruchu lotniczego**

Na podstawie art. 120 ust. 6 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2016 r. poz. 605, 904 i 1361) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

- § 1. Zarządzenie określa organizację i szczegółowe zasady funkcjonowania wojskowych lotniskowych organów służby ruchu lotniczego, zwanych dalej „LOSRL”.
- § 2. Zadaniem LOSRL jest zapewnienie bezpiecznego, uporządkowanego i sprawnego przepływu ruchu lotniczego na lotniskach wojskowych.
- § 3. LOSRL zapewnia:
- 1) służby ruchu lotniczego na polu manewrowym lotniska wojskowego oraz w wyznaczonej przestrzeni powietrznej – przy pomocy organów kontroli ruchu lotniczego, zwanych dalej „organami ATC”;
  - 2) służbę informacji lotniczej – przy pomocy biura odpraw załóg, zwanym dalej „BOZ”;
  - 3) współdziałanie i współpracę z właściwymi organami wyznaczonymi do zapewnienia służb ruchu lotniczego oraz organami wojskowymi.

- § 4. 1. LOSRL zapewnia służby ruchu lotniczego w przestrzeni powietrznej wyznaczonej jako strefa kontrolowana lotniska wojskowego (MCTR) i rejon kontrolowany lotniska wojskowego lub węzła lotniska (MTMA), zgodnie z nadaną klasą przestrzeni powietrznej.
2. W przestrzeni powietrznej wyznaczonej jako strefa ruchu lotniskowego lotniska wojskowego (MATZ), LOSRL zapewnia służby ruchu lotniczego zgodnie z Instrukcją zarządzania ruchem lotniczym w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwaną dalej „IZRL”.
3. Służby ruchu lotniczego zapewniane są zgodnie z ustawą z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze, przepisami Organizacji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego, zwanymi dalej „przepisami ICAO”, oraz rozporządzeniami Komisji Europejskiej właściwymi w zakresie określającym wspólne zasady w odniesieniu do przepisów lotniczych i operacyjnych dotyczących służb i procedur żeglugi powietrznej. Dodatkowe procedury i odstępstwa od przepisów ICAO wynikające z charakteru i specyfiki lotnictwa wojskowego publikowane są w wojskowym zbiorze informacji lotniczych (MIL AIP Polska).
- § 5. 1. LOSRL funkcjonuje w jednostkach wojskowych, w których rolę Zarządzającego Lotniskiem Wojskowym pełni Dowódca Jednostki Wojskowej (lotniska wojskowe) oraz lotniskach współużytkowanych, w których zapewnienie służb żeglugi powietrznej wynika z potrzeb Sił Zbrojnych.
2. Organizacja LOSRL ma gwarantować ciągłość zapewniania służb ruchu lotniczego w czasie aktywności lotniska i jest uzależniona od charakteru i natężenia operacji lotniczych w przestrzeni odpowiedzialności organów ATC oraz zadań lotniczych realizowanych przez jednostkę wojskową.
3. LOSRL podlega Dowódcy Jednostki Wojskowej.
4. Zadania LOSRL realizują wyspecjalizowane komórki wewnętrzne Jednostki Wojskowej.
5. Za właściwą organizację pracy oraz prawidłowe funkcjonowanie LOSRL z uwzględnieniem zasobów osobowych, czasu pracy personelu LOSRL, zwanego dalej „personelem ATS”, przewidywanego natężenia ruchu lotniczego oraz zapewnienia ciągłości w świadczeniu służb ruchu lotniczego odpowiada Szef LOSRL.
- § 6. Dowódcy Jednostek Wojskowych zapewniają odpowiednie warunki do funkcjonowania LOSRL.
- § 7. Nadzór nad funkcjonowaniem LOSRL sprawuje Szef Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwany dalej „Szefem SSRL SZ RP”. Nadzór obejmuje:
- 1) działalność operacyjną LOSRL;
  - 2) organizację procesu szkolenia i kwalifikowania personelu ATS;

- 3) standard wyposażenia technicznego organów ATC oraz BOZ i jego zgodność z wymogami określonymi w IZRL;
- 4) funkcjonowanie LOSRL w zakresie bezpieczeństwa lotów w obszarze ruchu lotniczego;
- 5) analizę możliwości operacyjnych LOSRL w zakresie utrzymania zdolności w zapewnieniu ciągłości służb ruchu lotniczego oraz wydawanie opinii i zaleceń w tym zakresie.

§ 8. Szkolenie personelu ATS przebiega zgodnie z zasadami określonymi w Załączniku 1 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisanej w Chicago dnia 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. poz. 212 i 214, z późn. zm.¹⁾), ogłoszonym w załączniku do obwieszczenia nr 2 Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie ogłoszenia tekstu Załącznika 1 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, sporządzonej w Chicago dnia 7 grudnia 1955 r., oraz przepisami Unii Europejskiej i obejmuje:

- 1) szkolenie wstępne, uzupełniające oraz rozszerzające, realizowane w certyfikowanych wojskowych i cywilnych organizacjach szkoleniowych w kraju lub za granicą;
- 2) szkolenie w jednostce (szkolenie praktyczne) realizowane w wojskowych, cywilnych i wojskowo-cywilnych organach kontroli ruchu lotniczego;
- 3) szkolenie personelu BOZ realizowane w wojskowych i cywilnych ośrodkach szkolenia;
- 4) szkolenie językowe;
- 5) inne szkolenia specjalistyczne oraz uzupełniające.

§ 9. Dowódca Jednostki Wojskowej, w której funkcjonuje LOSRL, jest odpowiedzialny za:

- 1) zapewnienie dostępności służb ruchu lotniczego;
- 2) szkolenie personelu ATS w zakresie niezbędnym do uzyskania i utrzymania ważności posiadanych uprawnień;
- 3) techniczne wyposażenie stanowisk operacyjnych organów ATC i BOZ.

Rozdział 2

Funkcjonowanie i zadania LOSRL

§ 10. 1. W zależności od klasy przestrzeni powietrznej LOSRL zapewnia służby ruchu lotniczego:

---

¹⁾ Zmiany wymienionej konwencji zostały ogłoszone w Dz. U. z 1963 r. poz. 137 i 138, z 1969 r. poz. 210 i 211, z 1976 r. poz. 130 i 131, 188 i 189, 227 i 228, z 1984 r. poz. 199 i 200, z 2000 poz. 446 i 447, z 2002 r. poz. 527 i 528, z 2003 r. poz. 700 i 701 oraz z 2012 r. poz. 368, 369, 370 i 371.

- 1) służbę kontroli ruchu lotniczego;
- 2) służbę informacji powietrznej;
- 3) służbę alarmową.

2. LOSRL współdziała z instytucjami wyznaczonymi do zapewnienia służb żeglugi powietrznej w rejonie informacji powietrznej Warszawa (FIR Warszawa) i właściwymi organami wojskowymi w zakresie zapewniania załogom statków powietrznych służb:

- 1) informacji lotniczej;
- 2) meteorologicznej;
- 3) poszukiwania i ratownictwa lotniczego.

3. LOSRL współpracuje z właściwymi organami systemu obrony powietrznej w zakresie obejmującym koordynację i zapewnianie służb ruchu lotniczego podczas realizacji działań z użyciem sił dyżurnych obrony powietrznej.

§ 11. W celu realizacji zadań, o których mowa w § 10, w ramach LOSRL wyznacza się:

- 1) organy ATC:
  - a) organ kontroli lotniska (TWR),
  - b) organ kontroli zbliżania (APP) – w przypadkach, gdy służba kontroli zbliżania nie jest zapewniana przez instytucję wyznaczoną do zapewniania służb żeglugi powietrznej;
- 2) stanowisko operacyjne kontroli podejścia z wykorzystaniem radaru precyzyjnego podejścia (PAR) – w uzasadnionych przypadkach, gdy służba kontroli zbliżania jest zapewniana przez instytucję wyznaczoną do zapewniania służb żeglugi powietrznej;
- 3) BOZ.

§ 12. Organy, o których mowa w § 11, prowadzą działalność w oddzielnych pomieszczeniach operacyjnych znajdujących się w budynku LOSRL.

§ 13. Do zadań organu kontroli lotniska (TWR) należy w szczególności:

- 1) zapobieganie kolizjom podczas lotu statków powietrznych z innymi statkami powietrznymi;
- 2) zapobieganie kolizjom statków powietrznych ze sobą na polu manewrowym i z przeszkodami na tym polu;
- 3) usprawnianie i utrzymywanie uporządkowanego przepływu ruchu lotniczego;
- 4) udzielanie wskazówek i informacji dla bezpiecznego i sprawnego wykonywania lotów;

- 5) zawiadamianie właściwych organów o statkach powietrznych potrzebujących pomocy w zakresie poszukiwania i ratownictwa oraz współdziałanie z tymi organami;
- 6) współpraca z właściwymi organami służby ruchu lotniczego, zarządzania przestrzenią powietrzną oraz systemu dowodzenia obrony powietrznej.

§ 14. Do zadań organu kontroli zbliżania (APP) należy w szczególności:

- 1) zapobieganie kolizjom podczas lotu statków powietrznych z innymi statkami powietrznymi;
- 2) usprawnianie i utrzymywanie uporządkowanego przepływu ruchu lotniczego;
- 3) udzielanie wskazówek i informacji dla bezpiecznego i sprawnego wykonywania lotów;
- 4) zawiadamianie właściwych organów o statkach powietrznych potrzebujących pomocy w zakresie poszukiwania i ratownictwa oraz współdziałanie z tymi organami;
- 5) współpraca z właściwymi organami służby ruchu lotniczego, zarządzania przestrzenią powietrzną oraz systemu dowodzenia obrony powietrznej.

§ 15. Do zadań BOZ należy w szczególności:

- 1) współpraca z Komórką Zarządzania Przestrzenią Powietrzną oraz użytkownikami przestrzeni powietrznej w zakresie wymiany informacji dotyczącej zamawiania elastycznych elementów przestrzeni powietrznej zgodnie z zasadami określonymi w przepisach ruchu lotniczego;
- 2) dystrybucja planów lotów i depesz ruchu lotniczego;
- 3) nadzorowanie poprawności publikowanych informacji lotniczych;
- 4) współpraca z właściwymi służbami operacyjnymi Sił Zbrojnych w zakresie obiegu informacji dotyczących przelotów wojskowych statków powietrznych;
- 5) współpraca z właściwymi organami służby ruchu lotniczego, zarządzania przestrzenią powietrzną oraz systemu dowodzenia obrony powietrznej.

§ 16. Czas działalności operacyjnej organów ATC i BOZ określa Zarządzający Lotniskiem Wojskowym z uwzględnieniem potrzeb Jednostki Wojskowej oraz aspektów związanych z obronnością państwa. Czas dostępności służb ruchu lotniczego publikuje się w wojskowym zbiorze informacji lotniczych (MIL-AIP Polska) lub doraźnie w formie depeszy NOTAM.

§ 17. Szczegółowe obowiązki oraz zasady pracy w organach, o których mowa w § 11, określają instrukcje operacyjne (INOP): organów ATC oraz BOZ.

§ 18. 1. Wyposażenie techniczne wykorzystywane do zabezpieczenia funkcjonowania organów ATC oraz BOZ zapewnia sprawną i bezpieczną realizację zadań.

2. Systemy techniczne wykorzystywane w organach ATC i BOZ powinny posiadać możliwość integracji z systemem wykorzystywanym przez państwowy organ zarządzania ruchem lotniczym.

3. Wymagania dotyczące wyposażenia technicznego określa IZRL.

Rozdział 3

Personel LOSRL

§ 19. W skład personelu LOSRL wchodzi kontrolerzy ruchu lotniczego (personel ATC) oraz personel BOZ (personel ATS).

§ 20. Służby ruchu lotniczego zapewniane są przez kontrolerów ruchu lotniczego posiadających ważne uprawnienia wpisane do licencji lub Wykazu Uprawnień kontrolera ruchu lotniczego.

§ 21. 1. Uprawnienia, o których mowa w § 20, w imieniu Ministra Obrony Narodowej nadaje Szef SSRL SZ RP, na zasadach określonych w Załączniku 1 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisanej w Chicago dnia 7 grudnia 1944 r. oraz zgodnie z wymogami prawa europejskiego.

2. Uzyskanie i aktualność uprawnień potwierdzone jest wpisem do:

1) licencji wojskowego kontrolera ruchu lotniczego lub Wykazu Uprawnień kontrolera ruchu lotniczego;

2) rejestru personelu ATS prowadzonego przez Szefa SSRL SZ RP.

3. Szczegółowe zasady nadawania, przedłużania, wznawiania, utrzymywania ważności uprawnień oraz wymogi kompetencji dla kontrolerów ruchu lotniczego określa IZRL.

§ 22. Szef LOSRL uwzględniając zasoby osobowe oraz charakter zadań lotniczych realizowanych przez jednostkę wojskową określa ilość kontrolerów ruchu lotniczego wymaganą do zabezpieczenia pracy operacyjnej organu kontroli lotniska (TWR) oraz organu kontroli zbliżania (APP) i tym samym posiadających stosowne do sprawowanej służby uprawnienia kontrolera ruchu lotniczego.

§ 23. 1. System czasu pracy kontrolerów ruchu lotniczego powinien zapewniać:

1) pracę w sposób zapewniający pełne wykorzystanie czasu pracy i zmniejszenie jej uciążliwości;

2) właściwą higienę pracy, zmianowość i związaną z tym możliwość regeneracji sił psychofizycznych;

3) równomierne obciążenie pracą;

4) utrzymanie wymaganego poziomu kompetencji przez kontrolerów ruchu lotniczego;

- 5) nie przekraczanie łącznie 160 godzin służby w 28-dniowym okresie rozliczeniowym, na który składa się:
  - a) czas służby pełnionej w ramach etatowych dyżurów w organach ATC, o których mowa w ust. 2,
  - b) czas uczestnictwa w cyklicznym szkoleniu specjalistycznym prowadzonym w LOSRL - maksymalnie 6 godzin,
  - c) czas wykonywania zadań służbowych poza jednostką wojskową, w której żołnierz zajmuje stanowisko służbowe,
  - d) czas do dyspozycji Dowódcy Jednostki Wojskowej – maksymalnie 10 godzin.
2. System czasu pracy w organach ATC oparty jest na 24, 16, 12 lub 8-godzinnych etatowych dyżurach z zastrzeżeniem, że:
  - 1) maksymalna liczba dyżurów następujących po sobie z uwzględnieniem czasu na odpoczynek, o którym mowa w pkt 2, wynosi:
    - a) 2 – w przypadku dyżurów 24 i 16-godzinnych,
    - b) 3 – w przypadku dyżurów 12-godzinnych,
    - c) 4 – w przypadku dyżurów 8-godzinnych;
  - 2) minimalny czas na odpoczynek po zakończeniu dyżuru wynosi:
    - a) 24 godziny – w przypadku dyżurów 24-godzinnych,
    - b) 12 godzin – w przypadku dyżurów 16, 12 i 8-godzinnych;
  - 3) Liczba następujących po sobie bezpośrednio dyżurów, z uwzględnieniem maksymalnej liczby uzależnionej od ich rodzaju, o którym mowa w pkt 1, oraz minimalnego czasu na odpoczynek po ich zakończeniu, o którym mowa w pkt 2, nie może przekroczyć czterech.
3. Maksymalny, łączny czas wykonywania czynności lotniczych na stanowisku operacyjnym w organie ATC wynosi:
  - 1) 16 godzin – w przypadku dyżurów 24-godzinnych;
  - 2) 13 godzin – w przypadku dyżurów 16-godzinnych;
  - 3) 9 godzin – w przypadku dyżurów 12-godzinnych;
  - 4) 7 godzin – w przypadku dyżurów 8-godzinnych.
4. Przez czas wykonywania czynności lotniczych na stanowisku operacyjnym w organie ATC rozumie się:
  - 1) pracę na stanowisku operacyjnym w organie ATC;
  - 2) czynności pomocnicze i przygotowawcze do wykonywania czynności na stanowisku operacyjnym kontrolera ruchu lotniczego, w tym czas odprawy przed rozpoczęciem pracy zmiany dziennej lub nocnej;

- 3) przejmowanie i przekazywanie stanowiska operacyjnego;
  - 4) prowadzenie i nadzorowanie szkolenia praktycznego oraz ocenianie.
5. Maksymalny czas wykonywania czynności lotniczych na stanowisku operacyjnym bez przerwy określa się w Instrukcji operacyjnej organu ATC. W celu zapewnienia przerw w wykonywaniu czynności lotniczych dopuszcza się czasowe zawieszenie działalności operacyjnej organów ATC.
6. Fakt przekroczenia czasu wykonywania czynności lotniczych na stanowisku operacyjnym, o którym mowa w ust. 3, podlega zgłoszeniu na zasadach opisanych w IZRL.
7. Zabrania się wykorzystywania personelu ATS wykonującego czynności lotnicze na stanowisku operacyjnym w organie ATC i BOZ do wykonywania zadań niezwiązanych z zapewnieniem służb ruchu lotniczego oraz zarządzaniem ruchem lotniczym.
8. Szef LOSRL lub osoba przez niego upoważniona:
- 1) opracowuje dla kontrolerów ruchu lotniczego plan etatowych dyżurów na 3 kolejne cykle 28 – dniowe, zwany dalej „harmonogramem pracy”, uwzględniając ich rodzaj oraz:
    - a) przewidywane natężenie ruchu lotniczego w przestrzeni odpowiedzialności organów ATC,
    - b) stopień skomplikowania sytuacji ruchowej,
    - c) posiadane zasoby osobowe LOSRL,
    - d) aktualność uprawnień personelu ATC,
    - e) ustalony czas działalności operacyjnej organów ATC,
    - f) maksymalny, łączny czas wykonywania czynności lotniczych na stanowisku operacyjnym w organie ATC, o którym mowa w ust. 3;
  - 2) opracowuje harmonogram pracy dla personelu BOZ z uwzględnieniem przepisów ust. 2;
  - 3) prowadzi ewidencję czasu służby kontrolerów ruchu lotniczego oraz personelu BOZ.
9. W przypadku przekroczenia przez kontrolera ruchu lotniczego 480 godzinnego nominału czasu służby w ustalonym harmonogramie pracy, wartość nominału czasu służby w opracowanym na kolejny okres harmonogramie pracy zmniejsza się o liczbę nadgodzin z poprzedniego okresu.
10. Wszelkie zmiany do harmonogramów pracy wymagają akceptacji Szefa LOSRL.

- § 24. Zasady dotyczące systemu czasu pracy kontrolerów ruchu lotniczego, o których mowa w § 23, obowiązują również personel odbywający szkolenie na stanowiskach operacyjnych w organach ATC.

Rozdział 4

Przepis przejściowy i przepisy końcowe

- § 25. Do czasu wprowadzenia do użytku w lotnictwie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej Instrukcji zarządzania ruchem lotniczym w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (IZRL) stosuje się Instrukcję ruchu lotniczego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (IRL-2013), wprowadzoną do użytku w lotnictwie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej decyzją Nr 363/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 grudnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia do użytku „Instrukcji ruchu lotniczego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (IRL-2013) (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 326 oraz z 2014 r. poz. 410), jednak nie dłużej niż do dnia 31 stycznia 2017 r.
- § 26. Traci moc zarządzenie Nr 27/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 października 2013 r. w sprawie organizacji i szczegółowych zasad funkcjonowania wojskowych lotniskowych organów służb ruchu lotniczego (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 280).
- § 27. Zarządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Obrony Narodowej: *A. Macierewicz*